

VOGELWERKGROEP NOORDWEST-ACHTERHOEK

De Patrijs

- De Patrijs
- Oorzaken achteruitgang
- Herstelmaatregelen
- Aanleg randen of blokken
- Kruidenrijke graslanden
- Bijlage: Zadenmengsels

De Patrijs

De Patrijs is een standvogel en heeft een voorkeur voor kleinschalig landschap met heggen, houtwallen en bosschages.

De gemiddelde grootte van een territorium varieert van 3 tot meer dan 10 ha. en wordt vooral bepaald door het voedselaanbod.

In de jaren 70 waren er naar schatting 160.000 paren Patrijzen aanwezig in Nederland. Rond 2013 is dit aantal gedaald naar minder dan 5000, een **achteruitgang van meer dan 95%**!

Het voedsel van een Patrijs bestaat uit zaden, jonge scheuten van grassen en granen aangevuld met insecten.

De broedtijd van patrijzen is in april – mei. Het nest wordt gemaakt op beschutte plaatsen in een lage begroeiing. De kuikens zijn de eerste twee weken volledig aangewezen op insecten.

Belangrijkste oorzaken voor achteruitgang:

- lage kuikenoverleving
- predatie nesten en broedende hennen
- lage winteroverleving

Uit veel internationale studies blijkt dat zowel in Nederland als in de rest van Europa de Patrijs een dramatische achteruitgang laat zien. Er zijn daarom veel internationale studies gedaan naar de oorzaken van de achteruitgang en de mogelijkheden voor herstel van deze soort.

Het begin van de afname in populaties vanaf 1950 blijkt samen te gaan met een **sterke daling in de kuikenoverleving**. Deze daling was voornamelijk het gevolg van **een afname van het insectenaanbod**, veroorzaakt door een toename van het gebruik van pesticiden. Als gevolg van de intensivering in de landbouw zijn er grote landschappelijke veranderingen opgetreden met o.a. een **afname van akkerranden** (broedplaatsen/voedsel).

Vanaf de jaren 70 is er ook sprake van een daling van de overleving van hennen in de broedperiode en het percentage nesten dat succesvol is.

Door de achteruitgang van de populaties is deze ook **gevoeliger geworden voor predatie**.

Herstelmaatregelen richten op:

- verbeteren van insectenrijk kuikenhabitat
- zadenrijk winterhabitat
- geschikt nesthabitat dat voldoende dekking biedt

Insectenaanbod

Centraal bij herstelmaatregelen staat het **verhogen van het insectenaanbod**.

Dit kan bereikt worden door het aanleggen van randen met een geschikt voedselaanbod. Deze zijn het meest effectief als ze in groter verband worden aangelegd, bij voorkeur in gebieden waar nog patrijzenterritoria aanwezig zijn. Om de predatiedruk te verminderen kunnen als afwisseling ook blokken toegepast worden (delen van een akker, minimaal 20 meter breed).

De randen of blokken moeten niet te dicht bij bosranden worden aangelegd i.v.m. predatie.

Struweelhagen met laagblijvende struiken naast randen zijn wel een goede combinatie.

Bij randenbeheer moet het gebruik van pesticiden achterwege blijven. Door de toename van insecten wordt hierdoor de **kuikenoverleving verbeterd**.

Soorten randen

Randen of blokken kunnen aangelegd worden op akkers als **akkerkruidenrand** en op grasland als **kruidenrijke grasrand**.

Grotere akkers die ingericht worden als **kruidenrijke graslanden** leveren eveneens een nuttige bijdrage voor biodiversiteit en weidevogels en zijn tevens prima inpasbaar in de bedrijfsvoering van een modern melkveebedrijf.

Voor Patrijzen en overige weidevogels is een **aangepast maaibeleid** een belangrijke factor. Randen en percelen niet maaien tussen half maart en eind juni. Bij maaien in de 2^e helft van juni opletten op aanwezigheid van kuikens (late broedsels).

Een laatste snee bij voorkeur rond 1 september zodat de rand of het perceel weer enigszins ruig de winter in gaat (voedsel en dekking).

De aanleg van randen of blokken.

Vorbereiding

Het inzaaien in kale grond met een goed zaaibed is belangrijk.

Vorbewerken met een **lelyfrees** in combinatie met een **vals zaaibed** kan het resultaat verbeteren: dat wil zeggen een aantal maal wiedeggen, zo raak je heel wat eenjarige akkeronkruiden al kwijt.

Bij gewoon frezen als vorbewerking moet voorkomen worden dat het gras dat kapot gefreesd wordt direct weer uitloopt en daarmee een voorsprong heeft op de traag kiemende kruiden in het zaadmengsel. De kans is anders groot dat vooral het gras weer gaat hergroeien. **Kruiden hebben meer tijd nodig om te kiemen en zich te vestigen dan grassen**, daarom moet de concurrentie met gras niet te groot zijn en moet er voldoende open ruimte zijn (concurrentie om licht).

Vorbewerking met een lelyfrees in combinatie met een vals zaaibed geeft een beter resultaat.

Verder qua weer het goede moment afwachten: na een droge periode en dan vlak voor voorspelling van regen en niet te vroeg in het seizoen willen beginnen (1/2 april- mei). Let bij inzaaien op ontmenging (kleine en grote zaden, regelmatig door de bak met zaad roeren!).

Vooraf niet te dik zaaien omdat het voor patrijzen anders een jungle wordt waar ze niet goed doorheen kunnen.

Zadenmengsels

Een zadenmengsel voor Patrijzen moet enige dekking geven, zaad leveren en insecten trekken.

Bij de aanschaf van een zadenmengsel is het belangrijk om te letten op de kwaliteit. Zaden in een mengsel moeten afkomstig zijn van autochtoon (van oorsprong Nederlands) materiaal.

Bij diverse leveranciers zijn verschillende soorten mengsels verkrijgbaar. Bekende leveranciers zijn o.a. Hofman (Notter), Biovers (Oudewater) en Neutkens (Vessem) In de bijlage worden voorbeelden van zadenmengsels genoemd die bij deze bedrijven verkrijgbaar zijn.

Voor melkveehouders wordt verwezen naar de brochure

'Kruidenrijk Grasland, meerwaarde voor vee, bedrijf en weidevogels'.

Deze brochure is te downloaden op

<http://edepot.wur.nl/295728>

Overige maatregelen:

- Het niet ploegen of laten staan van stoppels op graanvelden of andere oogstresten geeft verbetering van het wintervoedselaanbod.
- Door niet te maaien op perceelscheidingen ontstaan ruige randen die dekking, nestgelegenheid en voedsel geven.
- Rond kuilvoederplaatsen geen pesticiden gebruiken en (on)kruiden toestaan. Op deze plekken worden vaak nog Patrijzen gezien.
- Hier en daar een lage struik met overhangende takken (b.v. Meidoorn) langs percelen geeft dekking tegen predatoren.

Bron:

D.P.L. Kuijper 2007. De Patrijs in Nederland, Oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor herstel. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek. In opdracht van Vogelbescherming Nederland.

Roodbergen M. 2013. Het Jaar van de Patrijs: kennisupdate. Sovon-rapport 2013/12, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. In opdracht van Vogelbescherming Nederland.

Bijlage zadenmengsels

Uitgangspunt is een mengsel dat in meerdere seizoenen voedsel en dekking bieden. De samenstelling van een goed zadenmengsel is afgestemd op soorten die bij elkaar passen en op een juiste onderlinge verhouding en. De zadenleverancier kan hierover informeren.

Hieronder 2 voorbeelden.

Akkerkruidenmengsel.

Een bruikbare samenstelling bestaat uit: *Zomertarwe (40%) Zomergerst (15%) Haver (15%) Boekweit (8%) Zomerkoolzaad (5%) Bladrammenas (2%) Luzerne (8%) Quinoa (2%) en Zonnebloem (5%).*

Dit is een relatief goedkoop mengsel, zeer geschikt voor patrijzen en andere akkervogels liften mee.

Het is geen 'bont' mengsel maar naar keuze kan er beperkt wat inheems bloemenzaad toegevoegd worden.

Kruidenrijke grasranden of kruidenrijk grasland

Een voorbeeld van een geschikt mengsel* is een graszaadmengsel van 9 verschillende grassoorten dat geleverd wordt door de firma Hofman .

Naam: Basic 10 kg

Engels raaigras (vroeg) (MARIKA) 20 %

Engels raaigras (laat) (FEEDER) 20 %

Rood zwenkgras (ROLAND) 20 %

Kropaar (AMBA) 10 %

Timothee (PHLEWIOLA) 10 %

Veldbeemdgras (BALIN) 10 %

Beemdlangbloem (COSMOS) 4 %

Glanshaver (AREL) 4 %

Reukgras 2 %

Dit graszaadmengsel wordt aangevuld met een inheems kruidenmengsel (productnaam: 102 Margrietmengsel (I)) van de firma Biodivers.

Inheems bloemrijk zadenmengsel

Biodivers Margrietmengsel (I) 102 (5 kg)

Samenstelling: Kruiden (> 40%): *Margriet, Knoopkruid, Brunel, Stijf havikskruid, Kleine- en Grote ratelaar, Gele morgenster, Schapezuring, Grasmuur, Veldlathyrus, Vogelwikke, Rode klaver, Kleine klaver, Biggekruid, Kleine leeuwetand, Akkerhoornbloem, Rolklaver St. Janskruid, Vlasbekje, Smalle weegbree, Duizendblad, Zandspurrie, Scherpe- en Kruipe boterbloem en Veldzuring.*

Grassen: *Gewoon struisgras, Reukgras en Gestreepte witbol.*

Daarnaast is *kamgras* bijgevoegd (eveneens bij de firma Hofman te bestellen).

Zaaizaadhoeveelheid: ca 20 kg/ha waarbij minimaal ¼ deel Margrietmengsel en ¾ deel Basic. Hoe meer Margrietmengsel hoe meer kans op veel kruiden in het grasland.

*

Dit advies is gebaseerd op ervaringen met inzaai van uit productie genomen landbouwgronden op zand in de omgeving Winterswijk. © R.H.E.M. Geerts Plant Research International Wageningen-UR ; Email: rob.geerts@wur.nl, Tel.: 0317-475912